

СИНТАКТИЧНО ОПИСАНИЕ НА ПРЕДИКАТИВИТЕ ЗА МЕНТАЛНО СЪСТОЯНИЕ

MARINA DZHONOVA

Sofia University of St Kliment Ohridski

SYNTACTIC DESCRIPTION OF MENTAL-STATE PREDICATIVE CONSTRUCTIONS.

The paper examines the argument structure of constructions containing mental-state predicative words in the contemporary Bulgarian language. The source material was extracted from the Bulgarian National Corpus. The analysis focuses on predicative constructions denoting knowledge, confidence and doubt. The research reveals that the constructions under consideration include predicative adverbs (*yasno, izvestno, samnitelno*), predicative nouns (*istina, fact*) or predicative adjectives (*uveren, siguren*). Sentences containing explicit or implicit experiencer arguments are discussed along with the possibilities for expressing the object and the content of knowledge. Some adverbs could express the experiencer's degree of confidence. The analysis of the empirical data leads to conclusions about the common argument structure of predicative constructions denoting mental state and for the syntactic expression of the arguments.

Keywords: predicates, predicative constructions, argument structure, Bulgarian language

В настоящото изследване¹ се представя аргументната структура на конструкциите с предикативи за ментално състояние от типа *ясно ми е, известно ми е*, включително способността им да присъединяват комплементи. Изследват се както приликите, така и разликите между конструкциите със и без експлицитен експериенцер (*ясно ми е – ясно е*). Прави се и съпоставка с аргументната структура на конструкциите с предикатив за ментално състояние, при които експериенцерът е подлог (*уверен*

¹ Настоящият текст е резултат от изпълнението на научната програма на проекта *Онтология на ситуациите за състояние – лингвистично моделиране. Съпоставително изследване за български и руски*, подкрепен от Фонд *Научни изследвания* в рамките на конкурса *Проекти по програма за двустранно сътрудничество – България – Русия 2019 – 2020 г.* (Договор № КП-об-ПРУСИЯ-78 от 2020 г.). Изказвам благодарност за подкрепата.

съм, сигурен съм). Примерите, на които се основава изследването, са ексцерпирани от Българския национален корпус (Коева 2014).

В съвременния български език конструкциите с предикативи от типа на *ясно, мъчно, весело, страх, мъка* се отбелязват редовно в граматичната литература като свързани със съответните наречия, прилагателни или съществителни (Stoyanov 1983: 399–400), във връзка с наличието на задължително дателно или винително местоимение (вж. Rozhnovskaya 1959; Cheshko 1959; Maslov 1982), както и във връзка със способността им да присъединяват подчинени изречения (Nitsolova 2001, 2008; Коева 2019a). Те са изследвани и от гледна точка на теорията за семантичните роли на аргументите на предикатите (Dineva 1999/2000; Nitsolova 2001; Petrova 2006, както и в моя публикация¹). От формална гледна точка разглежданите предикативи са три типа. Те съвпадат с наречията, образувани с наставка *-о/-е* в българския език (*мъчно, трудно, ясно*), със съществителни имена (*страх, мъка*) или с прилагателни имена (*уверен, гладен, радостен*)². Конструкциите с предикатив за състояние се образуват най-често с помощта на спомагателния глагол *съм*, по-рядко със спомагателния глагол *бъда*. Освен статични, конструкциите с предикативно наречие могат да бъдат и инхоативни, т.е. да означават преминаване в ново състояние, и в този случай се образуват с глаголите *стане / става* (*става ми ясно, става ми мъчно*).

Подробно предикативите в българския са изследвани от Ю. Маслов, който определя думите от типа на *страх* (в *страх ме е*) и *мъчно* (в *мъчно ми е*) като отделна част на речта, наречена неглаголен предикатив. В руската лингвистика тези предикативи се разглеждат като отделна категория думи – *категория състояния*, тъй като се използват за означаване на ментално, физиологично или емоционално състояние. Според Ю. Маслов неглаголният предикатив е втората (освен и след глагола) специфично предикативна част на речта. Като се обединява с глагола от общата синтактична функция да бъде сказуемо и от общите граматични категории време и наклонение, неглаголният предикатив се противопоставя на имената и наречията. Липсата на синтетични форми за спрежение го отличава от глаголите, а етимологично думите, които спадат към тази част на речта, са най-тясно свързани или със съществителните (*страх, срам ме е*), или с прилагателните и наречията (*мъчно ми е*). Предикативите означават психично или физиологично състояние на човека, емоции, усещания, а понякога и морална оценка на някаква ситуация. За разлика

1 „Семантичната роля *експериенцер* в изреченията с предикативно наречие.“ В: Бъчваров, Я., съст. *Славистиката в началото на XXI век: традиции и очаквания*: 199–205. София, Сема РИИ, 2003.

2 За дискусията относно статуса на предикативите вж. Maslov 1982.

от съществителните имена, предикативите са неизменяеми (не се членуват, нямат форми за множествено число) и не могат да имат синтактични определения. В същото време конструкцията с предикатив има аргументна структура и може да има подчинени изречения (Maslov 1982: 291–292). В българското езикознание предикативите за състояние се разглеждат и като наречия, прилагателни и съществителни в рамките на съставното сказуемо. Важното е да се посочи, че конструкциите с тях са предикати за състояние, които означават емоция (*страх ме е, грижа ме е, мъка ми е, тъжно ми е, смешно ми е, тъжен съм*), ментално състояние (*известно ми е, ясно ми е, уверен съм*), физиологично състояние или усещане (*гъдел ме е, жегга ми е, студено ми е, вкусно ми е, приятно ми е, гладен съм*) и оценка (*трудно ми е, лесно ми е, нужно ми е*). Централният аргумент на конструкциите с предикатив може да бъде подлог (*гладен съм, тъжен съм, уверен съм*), пряко допълнение (*страх ме е, гъдел ме е*) или непряко допълнение (*мъка ми е, тъжно ми е, ясно ми е*) и неговата семантична роля е експериенцер. Представянето на аргументната структура на разглежданите конструкции с предикативи е свързано с тяхната семантика и с формалните им особености. При разглеждането на аргументната им структура се наблюдават някои общи за всички семантични групи особености, както и някои специфики при отделни предикативи в рамките на една семантична група. Интерес по отношение на аргументната структура и семантиката представлява съпоставката на конструкциите със задължително дателно допълнение с тези без допълнение, когато такова съответствие е налице (*интересно е – интересно ми е, известно е – известно ми е, ясно е – ясно ми е*). При част от тези конструкции семантиката на предикатива се запазва поне в едно от значенията му (*известно е – известно ми е*); при други предикативи е налице разлика в семантиката (*лошо е – лошо ми е*). Част от предикативите не образуват и двата типа конструкции – напр. *безразлично ми е – *безразлично е, съвестно ми е – *съвестно е* (вж. Gradinarova 2017).

Конструкциите с предикативи са характерни и за останалите славянски езици, но има разлика в лексемите, които се включват в тази категория, както и в аргументната структура на конструкциите (вж. Gugulanova 2009). В последните години конструкциите с предикативи в българския са обект на редица изследвания в съпоставка с руския език (Ivanova 2016; Gradinarova 2017; Ivanova 2019; Ivanova & Zimmerling 2019). В част от тези изследвания се коментира активизирането на модела с предикатив в разговорната реч и в неофициалната писмена реч (форуми, социални мрежи, коментари). Доколкото в книжовния език това е активен модел за означаване на субекта като повлиян от дадено физиологично, емоционално или ментално състояние, тези ocasionални или маниерни употреби на наречия или прилагателни като

предикативи (*лятно ми е, морско ми е, приказливо ми е, влюбено ми е, детско ми е* и т.н.) очертават ясна тенденция в неофициалното общуване и са свидетелство за това, че конструкцията е продуктивна и дава възможност за емоционално изразяване. Мнение за експанзията на модела с експериенцер в дателен падеж и предикатив на -о в руския и в българския език изразява и А. Градинарова (Gradinarova 2017: 70). Някои конструкции от типа на *уморено ми е* могат да се разглеждат като експресивен вариант на неутралните конструкции с експериенцер подлог – *уморен съм, чувствам се уморен*, други като *лятно ми е* нямат конкретно съответствие. Градинарова (2017) представя подробно случаите, в които дадено състояние може да се означава с конструкция с експериенцер в дателен падеж или с експериенцер в номинатив (напр. *ему грустно – он грустный, тъжно му е – той е тъжен*). В този смисъл в групата на предикативите се включват и думи, омонимни на прилагателни, когато образуват конструкция със спомагателен глагол и експериенцер подлог със значение на психологично, физиологично състояние или емоция. Така се очертават няколко групи конструкции с предикатив – с корелативни двойки с експериенцер подлог или дателно допълнение (*добре съм – добре ми е*), само с експериенцер дателно допълнение (*известно ми е, ясно ми е, мъчно ми е*), само с експериенцер подлог (*сигурен съм, уверен съм, убеден съм*)¹. От друга страна, конструкциите с предикатив на -о/-е също могат да участват в корелативни двойки според възможността за експлицитно / имплицитно изразяване на експериенцера (*добре е – добре ми е, ясно е – ясно ми е*), като съществуват и конструкции, при които няма съответствие с експлицитен експериенцер (*сигурно е, вярно е*). В настоящото изследване се представя по-подробно аргументната структура на конструкциите с предикатив за ментално състояние.

* * *

Конструкциите с предикативи за ментално състояние представят експериенцера като повлиян от съответното състояние без волево участие от негова страна, за разлика от съответните глаголи за ментално състояние (срв. *интересно ми е – интересувам се*). Тук се разглеждат предикативите, които означават знание, сигурност, убеденост на епистемичния субект. Предикативите за ментално състояние може да са предикативни наречия (*известно, ясно*) или предикативни прилагателни (*убеден, сигурен*). Конструкциите с предикативно наречие приписват семантичната роля експериенцер

1 Вж. по-подробно у Stamenov 2021.

на дателното допълнение, докато конструкциите с предикативно прилагателно приписват тази роля на подлога.

Семантичните и синтактичните особености на предикатите за знание са подробно представени от Апресян (1995) за руския език и от Ницолова (2001) за българския език. В изследването на Р. Ницолова са включени и конструкциите с предикативи за ментално състояние (*известно ми е*) в българския език. При *известно (ми) е* знанието се дължи на някакъв външен източник, т.е. експериментерът знае / не знае нещо, ако е бил информиран, и това знание не е свързано със значенията *разбиране, вяра, убеждение, увереност, мнение* (вж. Апресян 1995: 430). При *ясно ми е – ясно е* знанието е резултат от някаква ментална дейност, от умозаключение от страна на експериментера.

По отношение на аргументите на предикатите за знание от типа *зная, известно ми е*, Р. Ницолова посочва, че те имат следните аргументи: *епистемичен субект* със семантичната роля *експериментер*, *епистемичен обект* и *съдържание на знанието* за епистемичния обект. Изреченията с предикатите от типа *зная* и *известно ми е* се различават по формата на епистемичния субект, който при *зная* е подлог, докато при *известно (ми) е* е непряко дателно допълнение (Nitsolova 2001: 175). Епистемичният обект е непряко допълнение и се изразява с предложна фраза, най-често с предлога *за*. Съдържанието на знанието за епистемичния обект е пропозиция, която се изразява с подчинено изречение или с номинализация. Това може да се онагледява със следния пример (1), в който централният аргумент е дателното местоимение *ми* със семантичната роля експериментер, означаващо епистемичния субект; епистемичният обект е непряко допълнение, изразено с предложната фраза *за неговото пътуване*, а съдържанието на знанието за епистемичния обект е представено с подчинено изречение, въведено със съюза *че*:

1. За неговото пътуване [обект] ми [субект] е известно само, че е било през април [съдържание].

Изследването на семантичната структура на изреченията, съдържащи предикат за знание в българския език, подкрепя идеята на граматиката на ролята и референцията, че лексикалното значение на главния предикат в комбинация с независимо комбинирано множество от морфосинтактични принципи определя структурата и семантиката на комплементите. Към това Р. Ницолова добавя изследването на пресупозициите, които играят важна роля в значението на разглежданите изречения, тъй като в сравнение с другите славянски езици българският език най-системно отбелязва дали подчиненото изречение отразява ситуация от реалния свят, или

не. Характерна особеност на сложните съюзни изречения с ментален предикат е, че в тях се представя преценка относно истинността (фактивността) на означената ситуация в подчиненото изречение от две лица: говорещия и епистемичния субект. Отношенията на епистемичния субект се представят чрез предиката в главното изречение. Отношенията на говорещия се означават по два начина: а) чрез пресупозицията за фактивност / нефактивност на подчинените изречения или чрез липсата на такава пресупозиция (напр. при подчинените изречения с *дали*, *ли*, които означават дизюнкция); б) чрез асерцията на главното изречение, ако говорещият е и епистемичен субект (Nitsolova 2001: 190).

Когато иска да изрази несигурност, незнание, съмнение, говорещият също може да използва конструкция с предикативно наречие. Част от тях (*не е сигурно*, *не е вярно*) не могат да имат експлицитен аргумент със семантичната роля експериенцер (**не ми е сигурно*, **не ми е вярно*), за разлика от предикатите от типа *не (ми) е ясно*, *не (ми) е известно*, при които тази аргументна позиция може да се запълни с дателно местоимение. Следователно може да се говори за наличието на два типа предикати – предикати с конкретен експериенцер и предикати с генеричен експериенцер, т.е. с експериенцер, който не се изразява синтактично, но присъства в семантиката на предиката и негов референт са хората изобщо. Р. Ницолова посочва наличието на степени при изразяване на убеденост, несигурност, съмнение на говорещия относно фактичността на изказването. Конструкциите с предикативи могат да изразяват пълна сигурност (*сигурен съм*, *уверен съм*, *убеден съм*) с възможност за подчертаване на обективността на информацията (*истина е*, *вярно е*, *факт е*) или да означават знание (*осведомен съм*, *известно (ми) е*). С конструкциите с предикативи може да се изразява и несигурност относно фактичността на изказването (*не съм сигурен*, *не съм убеден*, *не съм уверен*; *не е вярно*, *не е истина*, *лъжа е*; *не съм осведомен*, *не (ми) е известно* – вж. Nitsolova 1984: 162). Конструкциите с предикативи за ментално състояние, както и за емоция (*тъжно ми е*), се отличават с възможността да имат един, два или три аргумента. По това се отличават от конструкциите с предикативите за физиологично състояние (*лошо ми е*), които могат да имат един или два аргумента. В рамките на дадена семантична група се наблюдават и някои различия относно възможността за присъединяване на компленти подчинени изречения.

Р. Ницолова посочва, че под „комплемент“ се разбира синтактична конструкция, означаваща пропозиция, която в семантичната структура заема позицията на аргумент към главния предикат в изречението (Nitsolova 2008: 261). По отношение на комплементите конструкциите с ментални предикативи могат да имат в аргументна позиция подчинено изречение, въведено с *че*, *да*, *к-дума*,

като влияние оказват комуникативният статус на изречението с предикатива, както и наличие на негация на конструкцията (вж. Nitsolova 2001, 2008). Според Св. Коева комплементите в български се изразяват посредством подчинени изречения, комплементни малки изречения, комплементни номинализации и комплементни свободни релативи. Конструкциите с предикатив за ментално състояние могат да имат комплементи подчинени че- и да-изречения, косвени въпроси и номинализации. По отношение на номинализацията Св. Коева посочва, че тя се дефинира като процес, при който дадена лексикална категория претърпява функционална промяна, така че да се превърне в съществително (Коева 2019а: 58).

На първо място тук се представя аргументната структура на конструкциите с предикатива *известно*. Тъй като само дателното местоимение е задължителен аргумент на предиката, се срещат три типа изречения с предикативната конструкция *известно ми е* – с един аргумент със семантичната роля *експериенцер*, с два аргумента – експериенцер и съдържание на знанието, и с три аргумента – експериенцер, обект на знанието и съдържание на знанието. Конструкцията *известно е* без задължително дателно местоимение има сходна семантика и аргументна структура, затова двете конструкции се разглеждат паралелно, като се отбелязват различията между тях. Р. Ницолова отбелязва, че при „известно е“ *мястото на експериенцера в семантичната структура също така е заето, и то с множество от епистемични субекти. В множеството на епистемичните субекти влиза най-малкото самият говорещ, като иска да включи в него и слушателя* (Nitsolova 2001: 175). В следния пример (2) експериенцерът не е изразен експлицитно, но се подразбира и даденият факт е известен на говорещия, но той не акцентира върху своето знание, а върху това, че представя широко известен факт:

2. Известно е, че джаз не може да се свири по ноти.

Конструкцията обикновено има само един аргумент, когато е част от парентетичен израз от типа на *доколкото (ми) е известно, както (ви) е известно*. В тази употреба на предикатива конструкцията не може да има комплементи. Експериенцерът може да бъде експлицитен (3, 4, 5) или имплицитен (6, 7). Когато е налице контрастен топик (5), краткото дателно местоимение може да бъде удвоено:

3. Но казано накратко, както отдавна *ви* е известно, Хавлок, вие сте обвинен в измяна.
4. Доколкото *ми* е известно, те правят работи, които работят по-добре от човека.
5. Това не е вярно – не и доколкото *на мен ми* е известно.
6. А те всички, както е известно, не са били никак глупави.
7. Доколкото е известно, в момента се пише проект за съвсем нов Закон за съдебната власт.

Конструкцията има същата употреба и когато е образувана с глаголите *стане* / *става* и има инхоативно значение:

8. Както *ви* стана известно, депутатите Ф. Б. и И. Г. и техните асистенти единодушно са избрани за членове на групата.
9. Както стана известно, правителството изработи проект за бъдещето на страната по някои основни показатели на икономическото ѝ развитие.
10. Както става известно впоследствие, в този момент в ръцете на фамилията в истинския, физически смисъл на думата е близо половината от целия световен запас от сребро.

Случаите с комплемент подчинено изречение или номинализация са вторият тип аргументна структура при конструкцията *известно (ми) е*. Съдържанието на знанието се изразява с подчинено подложно изречение или номинализация на пропозицията. Св. Коева също посочва, че при тази група предикати комплементното че-изречение или косвен въпрос се редува с именна група с абстрактно значение (Коева 2019а: 64). Възможността за въвеждане на подчиненото изречение със съюз, въпросителна дума или частица е тясно свързана с комуникативния статус на главното изречение. Отношението между главния предикат и типа подчинено изречение, което може да заема аргументна позиция, е подробно представено от Р. Ницолова и Св. Коева (Nitsolova 2001, 2008; Коева 2001, 2006, 2019а). Съюзът *че* в българския език се свързва с изразяването на фактивност. Подчинените изречения с въпросителни местоимения и наречия също обикновено са свързани с пресупозиция за фактивност, когато в главното съобщително изречение предикатът е в положителна форма. Когато главното изречение е съобщително или въпросително, съдържанието на знанието се изразява с подчиненото изречение, въведено със съюза *че* или с *к-дума* (примери 11–14):

11. Известно ни е, *че* сте страстни колекционери на скъпоценни камъни.
12. Известно ми е например *къде* бяхте преди малко.
13. Известно ли ви е *какво* става тук в момента?
14. Известно е *какво* става, когато някой е притиснат.

Когато конструкцията е с инхоативна семантика, също може да има комплемент подчинено че-изречение. Срещат се и отделни примери с въпросително местоимение (примери 15–18):

15. Той държал много да стане известно, *че* аз съм възстановен в управлението на банката.
16. А след това ми стана известно, *че* търсиш хора, занимаващи се с това, с което се занимавам и аз.
17. А откакто екологите призоваха човечеството да се откаже от телешкото и стана

известно колко малко мазнини, холестерол и много протеини съдържа тяхното месо, те се превръщат в хит за Европа и Северна Америка.

18. Така и не стана известно *защо* той е бил нападат.

При негация на предиката за ментална дейност съдържанието на знанието се изразява с подчиненото изречение, въведено със съюза *че* (19), *да* (20) или с *к-дума* (21, 22). Както посочва Р. Ницолова, в български съюзът „*да*“ е знак, че подчиненото изречение представя ситуация от някакъв възможен свят, т.е. подчиненото изречение е свързано с пресупозицията за нефактивност. *Да-изреченията означават възможност, предположение, намерение, необходимост, воля или абсолютно действие* (Nitsolova 2001: 177):

19. Ситуацията е изключителна, но на него още не му е известно, че го чакат големи промени.
 20. Не ми е известно *да* го е използвал.
 21. Засега не е известно *как* ще приключат преговорите по тази тема.
 22. Не ми е известно *какво* е станало с материалите му.

При негация на главния предикат, както и при въпросително главно изречение подчиненото изречение може да бъде въведено с въпросителна частица *ли*, *дали* (23–26):

23. На мен лично не ми е известно има *ли* такъв план.
 24. Известно ли ви е *дали* фирмата е използвала консултанти по маркетинг през последните две години?
 25. Не ми е известно *дали* в някогашна България е имало лъвове.
 26. Не е известно *дали* е казал нещо повече.

Подчинените изречения с *дали*, *ли* в семантичен план представляват дизюнкция между две възможности, поради това от гледна точка на признака *фактивност* са неутрални (Nitsolova 2001: 178).

Обектът на знанието се изразява при наличие на комплемент със значение *съдържание на знанието за обекта*, както е в (27):

27. Известно ми е за *мелатонина*, че има такъв ефект.

Важна особеност е, че обектът на знанието и централният аргумент в подчиненото изречение винаги са кореферентни (срв. 27. с *Известно ми е, че мелатонинът има такъв ефект*). В българския език не е задължително експлицитното изразяване на подлога в подчиненото изречение.

Наличието на тази задължителна кореферентна връзка е отбелязано от Св. Коева: *При предикатите за предаване на информация и за знание с експериенцер субект („зная“, „разбирам“) важи, че ако предложна (за) група и комплементното изречение се появят едновременно, аргументът, изразен от предложната група, и аргумент към подчинения предикат имат еднакъв референт* (Коева 2021: 19). В случаите на експлицитно изразяване на обекта на знанието е налице *вътрешна лява дислокация* – явление, свързано с топиализацията на даден аргумент от подчиненото изречение в обектна позиция при главния предикат, като в същото време допуска и експлицитна реализация в подчиненото изречение (*Чух го той да ми говори; Видяхме ги да ги водят.*) (Коева 2021: 14). Възможността за едновременното изразяване на дадения аргумент в главното и в подчиненото изречение отличава описваното явление от повдигането, при което позицията в подчиненото изречение не може да бъде запълнена.

Срещат се и примери, в които са налице само два аргумента – експериенцер и обект на знанието (28):

28. Известно ми е за ефекта от мелатонина.

Тези употреби могат да се разглеждат като варианти на случаите, в които комплементът е номинализация и номинализатори на съдържанието на знанието са местоименията за нелице в ср.р. *това, всичко, което, нищо* (примери 29, 30), като поради обобщената семантика на местоимението (*всичко* в пример 30), то може да не се изразява експлицитно:

29. Та нали *всичко* уж ви било известно?

30. Известно ми е (*всичко*) за ефекта от мелатонина.

Възможността за изпускане на номинализатора (*това, всичко, нищо*) е налице само при експлицитно изразяване на обекта на знание в съобщителни изречения. Във въпросителните изречения номинализаторът е въпросително местоимение и то не може да се изпусне, както е в следния пример:

31. *Какво* ви е известно за работата на Кредитната банка?

При инхоативните конструкции комплементът също може да бъде номинализация:

32. *Всичко това* стана известно в четвъртък предиобед (31 май).

Както беше посочено, най-често предложната фраза със семантичната роля *обект на знанието* се въвежда с предлога *за*. Срещат се обаче и синонимни предлози при означаването на епистемичния обект – това са предлозите *по, относно, във връзка с*. При употребата на тези предлози са налице някои ограничения. Съществителното в предложната фраза, въведена с някой от предлозите *по, относно, във връзка с* и със значение *обект на знанието*, не може да бъде лице, обикновено е абстрактно съществително и означава ситуация или процес (вж. примери 33–36: *наличието на картел, делото, този въпрос, размера на исканията*), т.е. възможно е *по твоя въпрос, но за теб, относно намеренията на Иван, но за Иван*:

33. Предприятията следва да предоставят на Комисията доброволни изложения за това, което им е известно *относно* наличието на таен картел.
34. Свидетелят излага във форма на свободен разказ всичко, което му е известно *по* делото.
35. Нищо не ми е известно *по* този въпрос.
36. Досега нищо не е известно *относно* размера на исканията за обезщетение.

Както беше посочено, в конструкциите без експлицитно изразен експериенцер в семантичната структура е налице генеричен експериенцер. В тези случаи множеството на епистемичните субекти може да се уточни с наречие от типа на *широко, малко, слабо*:

37. *Широко* известно е, че Алеко е любител на природата и е основател на организирания туризъм у нас.
38. Това е *слабо* известно извън нашите среди.
39. *Малко* известно е, че тютюнът съдържа мазна течност, наречена никотиана.

Употребата на уточняващи наречия не е възможна при наличие на експлицитен експериенцер. Изключение прави наречието *добре* (40, 41), което означава силно знание, както при конструкцията *известно (ми) е*, така и при личния глагол *зная* (срв. *Ти добре знаеш, че това не са сънища*):

40. На вас ви е *добре* известно, че двете експедиции преди нас са се провалили, а знаете също, че истинските причини за неуспеха им не са известни.
41. Аз винаги избирам нея пред приятелите си, а е *добре* известно колко много държа на тях.

В изреченията с конструкция с предикатива *известно* е възможно наличието и на предложна фраза с предлога *от*, която посочва източника на информацията:

42. Известно ви е от VI кл., че смесите представляват съвкупност от две или повече вещества.
43. Компромис, както е известно *от историята на българската философска мисъл*, не е постигнат.
44. И още затова, че ще ви възнаградя добре. Което ви е известно *от досегашните ни отношения*.

Източникът на информацията може да бъде изразен експлицитно и при инхоативните конструкции:

45. *От различни източници* му бе станало известно, че събирам информация за експериментите.
46. *От пресата* стана известно например, че първоначално до 2001 г. са били предвидени инвестиции от държавния бюджет за над 4 млрд. дол.

Може да се обобщи, че конструкциите с предикатива *известно* имат две основни употреби. При употреба в парентетични изрази от типа на *както (ви) е известно, доколкото (ми) е известно* като аргумент е възможно само дателно местоимение със семантичната роля *експериенцер*. В останалите случаи конструкцията има и компонент подчинено изречение или номинализация със значение съдържанието на знанието. Налице са семантични ограничения по отношение на съюзите, с които се въвежда подчиненото изречение. Съюзът *да* може да въвежда подчиненото изречение само при негация на главния предикат или при въпросително главно изречение. Експлицитното изразяване на обекта на знанието като аргумент на главния предикат е резултат от вътрешна лява дислокация, при която аргумент от подчиненото изречение се топиализира в рамките на главното изречение. Когато експериенцерът не е изразен експлицитно, множеството на епистемичните субекти може да се уточнява с наречията *широко, малко, слабо*.

* * *

Втората конструкция с предикатив за ментално състояние е *ясно ми е*. Подобно на останалите ментални предикати, тук са възможни три аргумента – експериенцер, епистемичен обект и съдържанието на знанието за епистемичния обект. Експериенцерът може да бъде експлицитно изразен с дателно местоимение. Семантиката на предикатива в съответната конструкция без дателно допълнение (*ясно е*) е същата, затова двете конструкции се разглеждат паралелно.

Централният аргумент при *ясно ми е* е дателното допълнение със семантичната роля *експериенцер* (47, 48):

- 47. Искам да *ти* е ясно, че за мен тези условия никога не са били добри.
- 48. Ясно *ми* е за Коца, че вече трябваше да е получил наказание.

Съдържанието на знанието за епистемичния обект е пропозиция, която синтактично се изразява с подчинено подложно изречение или с номинализация (Nitsolova 2001: 175). Подчинено подложно изречение се въвежда със съюза *че* (49) или с *к-дума* (50, 51):

- 49. Нима не *ти* е ясно, *че* младият господин Тихов е съвсем невинен?
- 50. Да, на всички вече ни е ясно *какво* сме загубили.
- 51. Във всички тези спорове е ясно *какво* се иска.

Когато главното изречение е въпросително или е отрицание на предиката, подчиненото изречение може да бъде въведено с въпросителна частица (*дали, ли*):

- 52. Много добре знам, само *че* не *ми* е ясно *дали* ти си даваш сметка за това.

Ясно (ми) е не може да има комплемент със съюза *да* за разлика от *интересно (ми) е*, тъй като при *ясно (ми) е* знанието е резултат от ментална дейност, от умозаключение от страна на експериенцера и това изключва възможността за присъединяване на нефактивно подчинено изречение. При инхоативните предикати *стане / става (ми)* *ясно* се наблюдават същите особености по отношение на съюзите, с които се въвежда подчиненото изречение – единствено съюзът *че* може да въвежда подчиненото изречение (53–55). Въпросителната частица *дали* е възможна, при положение *че* главното изречение е въпросително или отрицателно (56):

- 53. Вече му ставаше ясно, *че* се е самозаблуждавал.
- 54. Вече *ми* става ясно, *че* не импровизираш.
- 55. Сега стана ли ви ясно, *че* в България случайни неща няма.
- 56. Прокуратурата отговори на Ненчев, но пак не стана ясно *дали* е бил подслушван.

Съдържанието на знанието може да бъде номинализирано с местоимение за нелице – неопределително (*нещо*), показателно (*това*), обобщително (*всичко*), относително (*което*) или въпросително (*какво*):

- 57. Ако *нещо* не (ти) е ясно, консултирай се с Никифор.
- 58. Знаем, че на теб *това* ти е ясно, но на опозицията?
- 59. *Всичко* (му) е ясно за тази земя.

Съдържанието на знанието може да бъде номинализация и при инхоативните конструкции:

- 60. Пристъпя някак несигурно, оглежда се наоколо, мъчи се да разбере какво е станало. И изведнъж *всичко* му става ясно.

Характерна особеност на конструкциите с предикатива *ясно* е тяхната съчетаемост с уточняващите наречия *съвсем*, *напълно*, *изобщо не*, *хич не* или с уточняващо наречие в комбинация със сравнителна степен на предикативното наречие *все по-*, *много по-*. Уточняващото наречие посочва степента на убеденост на експериментера в съдържанието на знанието или степента на разбиране на информацията. Голямата част от наречията посочват висока или по-висока от предишно състояние на експериментера степен на убеденост в истинността на даден факт или в дадено умозаключение (*съвсем*, *напълно*, *все по-*, *много по-*), но в съчетание с отрицание е възможно да изразяват и липса на знание или разбиране (*съвсем не ми е ясно*, *изобщо не е ясно*):

- 61. *Съвсем* ясно бе, че нищо няма да се получи.
- 62. Беше му *съвсем* ясно какво трябва да направи.
- 63. Вече ми е *напълно* ясно, че именно по ваша вина се е променила посоката на ветровете.
- 64. *Все по-*ясно е, че климатичната криза е глобално явление.
- 65. Но сега е *много по-*ясно, че не всички дейности или места са еднакви.
- 66. *Повече от* ясно ми бе, че пак нищо няма да се получи.
- 67. *Пределно* ясно ми бе, че всичко между нас свършва, при това завинаги.
- 68. За мен *съвсем* не е ясно за какви brutни заплати става въпрос.

По отношение на изразяването на епистемичния субект в лингвистичната литература се отбелязва способността на конструкцията *ясно е* да се съчетава както с дателно допълнение (*ясно ми е*, *на мене ми е ясно*), така и с непряко допълнение с предлога *за* (*за мен е ясно* – Cheshko 1959: 28). Това е свързано със семантична разлика при представянето на епистемичния субект. Дателното местоимение в *ясно ми е* насочва към менталното състояние на конкретно лице. Предложната фраза *за всички, за вас* при *ясно е* уточнява съдържанието на множеството от епистемични субекти:

- 69. Всъщност *за всички* беше ясно, че за смъртта на императора е виновен ломбардецът Бландрата.
- 70. Да, сега е ясно *за цялата зала*.
- 71. И до какво доведе това, е ясно *за целия български народ*.

В случаите на контрастен топик (72) предложните фрази *за вас* и *за мен* представят знанието от различни гледни точки, изразяват оценка, мнение относно знанието, разбирането на множеството от епистемични субекти:

72. Извинете, *за вас* може би е ясно, но *за мене* – не съвсем.

Уточняването на множеството на епистемичните субекти с предложна фраза с предлога *за* отличава *ясно е* от *известно е*, при което това множество се уточнява с наречия (*широко, слабо*).

При изразяването на обекта на знанието при *ясно (ми) е* се предпочитат предлозите *по, относно, във връзка с*, тъй като с предложна фраза с предлога *за* се уточнява множеството на епистемичните субекти:

73. Поне *по този въпрос* е ясно, че заслугата е негова.

74. Мисля, че *по този въпрос* всичко е ясно.

Изразяването на източника на информация с предложна фраза с предлога *от* е характерно за инхоативните конструкции *стане / става (ми) ясно*, подобно на конструкциите с предикатива *известно*:

75. Мисля, че това става ясно *от предишното ми съобщение*.

76. И понеже нищо не ми стана ясно *от дрънканиците му*, затворих и се върнах при гостите си.

Когато предикатът е за състояние, обикновено източникът на информацията се изразява, ако експериментът не е изразен експлицитно:

77. Доказателство за регистрирания адрес на юридическото лице титуляр на партия, ако това не е ясно *от документа*, представен в съответствие с точка 5.7.

По отношение на парентетичните конструкции, се срещат примери с *ясно е* (78, 79), но този тип употреба е характерна в по-голяма степен за инхоативните конструкции *стане / става (ми) ясно* (80–82):

78. *Както е ясно* от заглавието, действието се развива в подводната столица на легендарния континент, съхранила образци от високата култура на атлантите.

79. Това води, *както е ясно*, до корупция.

80. *Както става ясно* от доклада, 21 сделки са сключени именно чрез преки преговори със заинтересованата страна.

81. Но както ставаше ясно по-нататък, литературните ѝ интереси не надхвърляха Стивън Кинг и Дийн Кунц.
82. Но това То, както ми стана ясно по-късно, се казваше Паоло Джосани Кика.

Може да се обобщи, че подобно на *известно (ми) е* конструкциите с предикатива *ясно* имат две основни употреби. При употреба в парентетични изрази като аргумент е възможно само дателно местоимение със семантичната роля *експериенцер*, но в повечето случаи в тези изрази експериенцерът е генеричен, а предикатът е инхоативен. В останалите случаи конструкцията има и комплемент подчинено изречение (със съюза *че*, *к-дума* или *въпросителна частица*) или номинализация със значение *съдържанието на знанието*. За разлика от *известно (ми) е*, при *ясно (ми) е* не може да има комплемент подчинено да-изречение. Обектът на знанието може да се изрази експлицитно с предложна фраза като аргумент на главния предикат. Подобно на обекта на знание при *известно (ми) е* това е резултат от вътрешна лява дислокация. Когато експериенцерът не е изразен експлицитно, множеството на епистемичните субекти може да се уточни с предложната фраза с предлога *за*.

Приликите и разликите между двете конструкции с предикативи могат да бъдат обобщени, както следва:

	известно (ми) е	ясно (ми) е
експериенцер	дателно местоимение	дателно местоимение
съдържание на знанието	подчинено изречение (<i>че</i> , <i>к-дума</i> , <i>да</i> , <i>дали</i> , <i>ли</i>) или номинализация (<i>което</i> , <i>това</i> , <i>нищо</i> , <i>всичко</i>)	подчинено изречение (<i>че</i> , <i>к-дума</i> , <i>дали</i> , <i>ли</i>) или номинализация (<i>което</i> , <i>това</i> , <i>нищо</i> , <i>всичко</i>)
епистемичен обект	предложна фраза (<i>за</i> , <i>по</i> , <i>относно</i> , <i>във връзка с</i>)	предложна фраза (<i>по</i> , <i>относно</i> , <i>във връзка с</i>)
множеството на епистемичните субекти	Adv (<i>широко</i> , <i>малко</i> , <i>слабо</i>) + <i>известно е</i>	PP (<i>за всички</i>) + <i>ясно е</i>
степен на убеденост		Adv (<i>съвсем</i> , <i>напълно</i> , <i>изобцоне</i>) + <i>ясно (ми) е</i>

* * *

Вторият тип конструкции с предикативи за ментално състояние, които приписват семантичната роля *експериенцер* на подлога, са *сигурен съм*, *уверен съм*, *убеден съм*; *осведомен съм*. С конструкцията *осведомен съм* се означава знание, подобно на *зная* и *известно (ми) е* (Nitsolova 1984: 163). Р. Ницолова посочва *сигурен съм*, *убеден съм* и *уверен съм* сред предикатите и изразите, с които говорещият изразява пълна сигурност, когато смята, че слушателят може да се съмнява в убедеността му, а в някои случаи и в искреността му, когато прави съобщението. При негация посочените конструкции с *експериенцер* подлог изразяват незнание, несигурност, неубеденост, съмнение (вж. Nitsolova 1984: 162–163).

Св. Коева разглежда предикатите *вярвам*, *имам вяра*, *убеден съм* като предикати за положително пропозиционално отношение със субект *експериенцер* (имащия положително или отрицателно отношение към истинността на комплементната пропозиция) и обект (пропозицията, за която се изразява отношение). Пропозицията, към която се изразява отношение, се реализира с комплементно че-изречение или косвен въпрос (които се редуват с предложна група с предлога *в* – Коева 2019а: 61). Тук в тази група се разглеждат конструкциите *сигурен съм*, *уверен съм*, *убеден съм*. Подобно на *известно (ми) е* и *ясно (ми) е*, комплементът е подчинено изречение и означава съдържанието на знанието. Тъй като *експериенцерът* е подлог, конструкциите имат форми за 1, 2 и 3 л. ед. и мн.ч., а подчиненото изречение със значение *съдържанието на знанието* е допълнително изречение. При положителна форма на главния предикат подчиненото изречение обикновено се въвежда със съюза *че*. Тъй като с подчиненото изречение се представя факт, във фактивността на който говорещият е убеден или се съмнява, разглежданите конструкции не могат да имат комплемент подчинено да-изречение. Подчиненото изречение е косвен въпрос по-често при отрицателна форма на главния предикат (85):

83. Сигурен съм, че ще черпи много по-малко енергия.
84. Експертите са сигурни, че глобалното затопляне е дело на хората, а не каприз на висшите природни сили.
85. Не съм сигурен какво ми предстои занапред.
86. Беше уверен, че за първи път чува за този кораб.
87. Убеден съм, че е оцелял.

При отрицателна форма на предиката подчиненото изречение може да се въвежда с въпросителна частица (*ли*, *дали*):

88. Въмъкнаха се в странноприемницата, въпреки че не бяха сигурни *дали* вече не са вдигнали твърде много шум.

89. Но не беше убеден *дали* да му даде кураж.
90. Не съм уверен *дали* това беше от болестта му.

Съдържанието на знанието може да се изрази и с номинализация. Тъй като подложната позиция е заета от аргумента със семантичната роля *експертиенцер*, номинализацията е предложна фраза с предлога *в*:

91. Убеден съм *в правотата на тази мисъл*.
92. Ако биха го извършили, сам Петко би ги наказал, но е сигурен *в тяхната невинност*.
93. Но къщи има и другаде, бях сигурен *в това*.

Когато номинализаторът е показателното местоимение *това*, често неговото съдържание се уточнява с че-изречение или косвен въпрос. Св. Коева разглежда определителните изречения, въведени с *че* или с *к-дума*, като атрибутивни съюзни изречения и изречения косвени въпроси, които са семантично задължителни за изразяване на значението на присъединяващата част и се селектират от нея. Семантичното отношение между предикатите в неизреченска позиция и комплементните изречения е модификация, тъй като ограничава референцията (Коева 2019b: 64):

94. Аз лично не съм сигурен *в това къде* свършва проектът, съзнателното отношение към нещата и *къде* започва неумението.
95. Не съм сигурен *в това, че* като премина през редица водопади, любовта ми към някого може да стане по-силна.

Подобно на *известно (ми)* е обектът на знанието може да се изрази с предложна фраза с предлога *за*:

96. Сигурен ли си *за него*, че (той) ще се покае.
97. Сигурен ли си *за ревизията на дънната платка*, че (тя) е (rev. 1.0).
98. И аз сам съм уверен *за вас*, братя мои, че и вие сте пълни с благодат.
99. Ако съм сигурна *за някоя*, че не може да ме предаде, е онова момиче, пълно с амбиции.

Във въпросителните изказвания с разглежданите конструкции често съдържанието на знанието за обекта не се изразява експлицитно, тъй като се подразбира от предишния контекст. Въпросителното изказване само проверява истинността на информацията, представена от другия говорещ. Следното изказване (100) е възможно само при наличие на предишна реплика, в която се посочва колко е часът или в колко часа е планирано дадено събитие:

100. Сигурен ли си за часа?

В пример (101) съдържанието на знанието се подразбира от контекста или от общите знания за света – говорещият не е сигурен къде се поставя ударението в дадена дума:

101. Не съм сигурна за ударението.

Наречията *много, напълно, твърдо, твърде, съвсем (не), изобщо не, хич не, ни най-малко не* посочват степента на убеденост на епистемичния субект в истинността на пропозицията, изразена с подчинено изречение или номинализация:

102. *Твърдо* е убеден, че то лекува всички болести.

103. *Не беше много* сигурен дали изобщо е имал някакъв избор.

104. *Бях съвсем* сигурен, че ставам свидетел на необикновено събитие...

105. Достатъчно беше само една хапка от сладките. – *Много* ли си сигурен?

Може да се обобщи, че конструкциите *убеден съм, сигурен съм, уверен съм* с експериментален подлог изразяват различни степени на убеденост на епистемичния субект в истинността на даден факт – от пълна увереност до неувереност и съмнение. Подобно на конструкциите с предикативно наречие съдържанието на знанието е комплемент подчинено изречение или номинализация. Обектът на знание може да се изрази с предложна фраза с прелога *за*, която е резултат от вътрешна лява дислокация на аргумент от подчиненото комплементно изречение. Наречията от типа на *много, напълно, съвсем* уточняват степента на убеденост, сигурност на епистемичния субект в даден факт. При този тип предикати не е възможно комплементно да-изречение, нито експлицитно изразяване на източника на информацията.

Увереност или съмнение във фактивността на пропозицията може да се изразява и с други конструкции с предикатив, но без експлицитен експериментален (*истина е / не е истина, вярно е / не е вярно, факт е, сигурно е / не е сигурно, съмнително е*). При положителна форма на предикативната конструкция се подчертава обективността на информацията (*истина е, вярно е, факт е*) и това е свързано с ограничението по отношение на изразяването на съдържанието на знанието. То може да бъде комплемент подчинено че-изречение:

106. Вярно ли е, че в нея се казва, че предлагате 100 хиляди долара повече от най-високата предложена цена за акциите на БКК?

107. Разбира се, не е вярно, че експериментът на Аспе доказва правилността на Копенхагенската интерпретация на квантовата теория.
108. Факт е, че именно майката на Роби Уилямс го насочва към музикална кариера.
109. Факт е, че сега рейтингът ни е по-висок, отколкото по същото време миналата година.

Съдържанието на знанието може да бъде и номинализация. Когато номинализаторът е показателното местоимение *това*, неговото съдържание може да се уточни с комплементно определително изречение (*Нима не е факт това, че днес западният човек отхвърля писанията в името на коментарите?*).

При този тип предикативни конструкции обектът на знание може да се изрази с предложна фраза с предлога *за*, подобно на представените по-горе конструкции с предикативно наречие (*известно (ми) е*) или с предикативно прилагателно (*сигурен съм*), като отново експлицитното изразяване на този аргумент в главното изречение е резултат от вътрешна лява дислокация (срв. пример 110 и 110а):

110. Самата корупция остава до голяма степен неизяснена, защото е прието да се смята, че такава има, когато се дава подкуп, което не е вярно *за случаите на политическа корупция*, залагаща основно на търговията с влияние.
- 110а. Не е вярно *за случаите на политическа корупция*, че в тях се дава подкуп.

* * *

При изразяване на сигурност или несигурност с предикатива *сигурно* и *съмнително* епистемичният субект е имплицитен, но по отношение на изразяването на съдържанието на знанието и обекта на знанието двете конструкции има сходно поведение с конструкцията с експериментален подлог *сигурен съм / не съм сигурен*.

Съдържанието на знанието се изразява с подчинено подложно че-изречение или косвен въпрос. Често комплементното изречение е в препозиция спрямо предикативната конструкция (112):

111. Сигурно е, че има текстове, които трябва да бъдат прецизирани.
112. Не знам дали са мирни, но че са богати, е сигурно.
113. В България има условия за такъв спорт, но се изисква специална екипировка, пък и не е сигурно колко мениджъри ще се „навият“ да изпробват екипите си в такива екстремни ситуации.
114. Никога не е сигурно какво си видял.
115. Съмнително е, че на тяхната възраст са изкарвали специална подготовка по безмоторно летене.

116. Намалението обаче няма да е вечно и е съмнително *доколко* ще компенсира спадналите приходи от транзитни такси през 2006-а.

Предикативната конструкция *съмнително е* може да има и комплемент подложно изречение, въведено с *дето*:

117. Съмнително е, *дето* тя е пожелала да роди точно при теб.

Подчиненото изречение може да се въвежда с въпросителна частица (*дали, ли*), като при *сигурно е* главното изречение трябва да е с отрицание на предиката (118, 119). Поради своята негативна семантика *съмнително е* може да има комплемент подчинено изречение, въведено с *дали* или със съюза *да*, без експлицитен маркер за негация на предиката:

118. Но още не е сигурно *дали* той е в Одеса.
 119. Не е сигурно *дали* някой умишлено ѝ е попречил да влезе в пещерата.
 120. По начало беше съмнително *дали* ще излезе нещо.
 121. Несъмнено 16 май на 2006 г. ще остане една от важните дати за последните 16 години, но е съмнително *да* остави трайни спомени.

Съдържанието на знанието може да се изрази и с номинализация, като освен номинализатора (*това* в 122 и *едно* в 123) в изречението е налице и самата номинализирана пропозиция, изразена с комплементно определително *че*-изречение:

122. *Че* българите ще постигнат голям успех в Швеция със своята техническа игра, *това* е сигурно.
 123. *Едно* обаче е сигурно, *че* докато Том Форд си почива, младият французин е на челните позиции в модната индустрия.

Местоимението *това* може да номинализира и изречение от предишния контекст, което не е аргумент на предикативната конструкция:

124. Такова проучване аз няма да предприема, господин Куин, *това* е сигурно.
 125. Борис се стараше прекомерно, а *това* само по себе си беше съмнително.

Епистемичният обект може да се изрази експлицитно с предложна фраза с предлога *за*:

126. Единственото, *за което* е сигурно, че не може да предизвика алергия, е дестилираната вода.

В интернет комуникацията и в разговорната реч се среща и вариант на конструкцията *съмнително е* с дателно местоимение:

127. Безкрайно съмнително *ми* е кола 2008-а година да няма подгрев на огледалата, та била тя и Фокус...
128. Дали ще влезем в следващият парламент... съмнително *ми* е.
129. Още по-съмнително *ми* е, че ще искат да натискам линкове и да потвърждавам имейл с изпратен код, който при това е различен.

При експлицитното изразяване на експериенцера се изразява съмнение за фактивността на представената пропозиция от гледна точка на конкретно лице и значението на конструкцията е *според мен е съмнително, изглежда ми съмнително*.

* * *

Въз основа на анализа на представения емпиричен материал, може да се заключи, че предикатите за ментално състояние, които означават знание / незнание, сигурност, съмнение, могат да имат три аргумента. Аргументът със семантичната роля *експериенцер* означава епистемичния субект и може да бъде подлог или непряко допълнение в изречението. Експериенцерът може и да не бъде изразен експлицитно, като в този случай с помощта на наречие или предложна фраза може да се уточни съдържанието на множеството от епистемични субекти. Вторият аргумент на разглежданите предикативни конструкции е съдържанието на знанието. При всички разгледани конструкции то се изразява с комплементно изречение или номинализация. Съюзът *да* може да въвежда комплементното изречение само при конструкциите *не ми е известно* и *съмнително е*. За разлика от предикативните конструкции, които изразяват сигурност, несигурност, съмнение, при конструкциите за знание (*ясно (ми) е, известно (ми) е*) е възможно експлицитното изразяване на източника на информацията с предложна фраза с предлога *от*. При всички групи конструкции за знание е възможно изразяването на трети аргумент – обекта за знанието. При него е налице формално и семантично ограничение, тъй като трябва задължително да съвпада с аргумент на предиката от пропозицията, изразяваща съдържанието на знанието. Изследването на предикатите за знание показва, че общата семантична структура е свързана с общност и в аргументната структура. Разликите се отнасят до синтактичното изразяване на аргумента експериенцер, както и с комплементизаторите, които могат да въведат изречението, означаващо съдържанието на знанието.

REFERENCES

- Apresyan 1995:** Apresyan, Yuri D. *Selected Works. Vol. II. Integral Description of Language and Systemic Lexicography*. Moscow: Jazyki russkoj kultury, 1995. [In Russian: Апресян, Юрий Д. *Избранные труды*. Том II: *Интегральное описание языка и системная лексикография*. Москва: Языки русской культуры, 1995.]
- Cheshko 1959:** Cheshko, Elena. V. "Cases and Prepositions in Modern Bulgarian Literary Language." In Bernstein, S. B., ed. *Grammar Issues of the Bulgarian Literary Language*: 5–99. Moscow: USSR Academy of Sciences, 1959. [In Russian: Чешко, Елена В. „Падежи и предлоги в современном болгарском литературном языке.“ В: Бернштейн, С. Б., отв. ред. *Вопросы грамматики болгарского литературного языка*: 5–99. Москва: Издательство Академии наук СССР, 1959.]
- Dineva 1999/2000:** Dineva, Aneta. "Valency and Semantic Roles in Expressing Emotion in Bulgarian." *Bulgarian Language*, vol. 48, no 2 (1999/2000): 1–25. [In Bulgarian: Динева, Анета. „Валентности и семантични роли при изразяването на емоции в българския език.“ *Български език*, год. 66, no 2 (1999/2000): 1–25.]
- Gradinarova 2017:** Gradinarova, Alla A. *Essays on the Comparative Syntax of Bulgarian and Russian Languages*. Sofia: Iztok-Zapad, 2017. [In Russian: Градинарова, Алла А. *Очерки по сопоставительному синтаксису болгарского и русского языков*. София: Изток-Запад, 2017.]
- Gugulanova 2009:** Gugulanova, Ivanka. "The Semantics of the Impersonal Sentences with Infinitive in Slavic Languages." In Valtchev, B. et al., eds. *Linguistic Research in Honor of Prof. Todor Boyadzhiev, Prof. Venche Popova and Prof. Petar Pashov*: 287–294. Sofia University Press, 2009. [In Bulgarian: Гугуланова, Иванка. „За семантиката на безличните изречения с инфинитив в славянските езици.“ В: Вълчев, Б. и кол., ред. *Езиковедски изследвания в чест на чл.-кор. проф. д-р Тодор Бояджиев, проф. д-р Венче Попова и проф. Петър Пашов*: 287–294. София: УИ Св. Климент Охридски, 2009.]
- Ivanova & Zimmerling 2019:** Ivanova, Elena Yu. & Anton Zimmerling. "Shared by All Speakers? Dative Predicatives in Bulgarian and Russian." *Bulgarian Language and Literature*, vol. 61, no 4 (2019): 353–362.
- Ivanova 2016:** Ivanova, Elena Yu. "Impersonal Sentences with Obligatory Pronominal Experiencer in Bulgarian." In Zimmerling, Anton & Ekaterina Lyutikova, eds. *Clause Architecture in the Parametric Models: Syntax, Information Structure, Word Order*: 332–368. Moscow: LRC, 2016. [In Russian: Иванова, Елена Ю. „Безличные предложения с обязательным местоименным выражением экспериенцера в болгарском языке.“ В: Циммерлинг, Антон & Екатерина Лютикова, ред. *Архитектура клаузы в параметрических моделях: синтаксис, информационная структура, порядок слов*: 332–368. Москва: ЯСК, 2016.]
- Ivanova 2019:** Ivanova, Elena. "Dative Predicative Constructions in Bulgarian National Corpus." In *Proceedings of the Paisii Hilendarski University of Plovdiv*, vol. 57, no 1, Part A: Philology (2019): 174–188. [In Russian: Иванова, Елена. „Дативно-предикативные конструкции в болгарском национальном корпусе.“ *Научни трудове – Пловдивски университет „Паусий Хилендарски“*, том 57, кн. 1, сб. А: Филология (2019): 174–188.]

- Koeva 2001:** Koeva, Svetla. "Typology of Compound Sentences." In Koeva, Svetla, ed. *Contemporary Linguistic Theories. Handbook of Syntax*: 144–163. Plovdiv University Press, 2001. [In Bulgarian: Коева, Светла. „Типология на подчинените изречения.“ В: Коева, Светла, съст. *Съвременни лингвистични теории. Помагало по синтаксис*: 144–163. Пловдив: Пловдивско университетско издателство, 2001.]
- Koeva 2006:** Koeva, Svetla. "Arguments – Semantic Relations and Syntactic Realization." In Koeva, Svetla, ed. *Argument Structure. Problems of the Simple and Compound Sentences*: 25–42. Sofia: Sema RSH, 2006. [In Bulgarian: Коева, Светла. „Аргументи – семантични отношения и синтактична реализация.“ В: Коева, Светла, съст. *Аргументна структура. Проблеми на простото и сложното изречение*: 25–42. София: СемаРШ, 2006.]
- Koeva 2014:** Koeva, Svetla. "Bulgarian National Corpus in the Context of the World's Theory and Practice." In Koeva, Svetla, ed. *Language Resources and Technologies for the Bulgarian Language*: 29–52. Sofia: Prof. Marin Drinov BAS Press, 2014. [In Bulgarian: Коева, Светла. „Българският национален корпус в контекста на световната теория и практика.“ В: Коева, Светла, съст. *Езикови ресурси и технологии за български език*: 29–52. София: АИ Проф. Марин Дринов, 2014.]
- Koeva 2019a:** Koeva, Svetla. "Complements in Bulgarian." In Micheva, Vanya & Diana Blagoeva & Sia Kolkovska & Tatyana Aleksandrova & Hristina Deykova, eds. *Proceedings of the International Annual Conference of the Institute for Bulgarian Language (Sofia, 14–15 May 2019)*: 57–68. Sofia: Prof. Marin Drinov BAS Press, 2019. [In Bulgarian: Коева, Светла. „Комплементите в български.“ В: Мичева, В. и кол., ред. *Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 14–15 май 2019 година)*: 57–68. София: АИ Проф. Марин Дринов, 2019.]
- Koeva 2019b:** Koeva, Svetla. "Typology of Restrictive and Appositive Clauses in Bulgarian." *Bulgarian Language*, vol. 66: Supplement (2019): 49–76. DOI: 10.7546/BL.LXVI.19.PR.04. [In Bulgarian: Коева, Светла. „Типология на рестриктивните и нерестриктивните изречения в български.“ *Български език*, год. 66: Приложение, (2019): 49–76.]
- Koeva 2021:** "Towards a Typological Analysis of Bulgarian Complements." In Koeva, Svetla & Maxim Stamenov, eds. *Proceedings of the International Annual Conference of the Institute for Bulgarian Language (Sofia, 2021)*. Vol. 2: 13–27. Sofia: Prof. Marin Drinov BAS Press, 2021. [In Bulgarian: Коева, Светла. „Към типологичен анализ на комплементността в български.“ В: Коева, Светла & Максим Стаменов, съст. *Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“*. Т. 2: 13–27. София: АИ Проф. Марин Дринов, 2021.]
- Maslov 1982:** Maslov, Yuri. *Grammar of the Bulgarian Language*. Sofia: Science and Art, 1982. [In Bulgarian: Маслов, Ю. С. *Граматика на българския език*. София: Наука и изкуство, 1982.]
- Nitsolova 1984:** Nitsolova, Ruselina. *Pragmatic Aspect of the Sentence in the Standard Bulgarian Language*. Sofia: Narodna prosveta, 1984. [In Bulgarian: Ницолова, Руселина. *Прагматичен аспект на изречението в българския книжовен език*. София: Народна просвета, 1984.]
- Nitsolova 2001:** Nitsolova, Ruselina. "Semantics and Grammar of the Compound Sentences with Knowledge Predicates in Bulgarian." In Koeva, Svetla, ed. *Contemporary Linguistic Theories. Handbook of Syntax*: 174–192. Plovdiv University Press, 2001. [In Bulgarian: Ницолова, Руселина. „Значение и граматични особености на сложните изречения с предикати за знание

в българския език.“ В: Коева, Светла, съст. *Съвременни лингвистични теории. Помагало по синтаксис*: 174–192. Пловдив: Пловдивско университетско издателство, 2001.]

Nitsolova 2008: Nitsolova, Ruselina. “The Problems of the Complex Sentences with Complements in Bulgarian.” *Yuzhnoslovenski filolog*, no 64 (2008): 261–272. [In Bulgarian: Ницолова, Руселина. „Проблематика на сложните изречения с комплементи в българския език.“ *Јужнословенски филолог*, no 64 (2008): 261–272.]

Petrova 2006: Petrova, Galina. *Semantic Roles of Short Dative Pronouns*. Burgas: Dimant, 2006. [In Bulgarian: Петрова, Галина. *Семантични роли на кратките дателни местоимения*. Бургас: Димант, 2006.]

Rozhnovskaya 1959: Rozhnovskaya, M. G. “Bezlichnie predlozhenia v sovremennom bolgarskom yazike.” In: Bernstein, S. B., ed. *Grammar Issues of the Bulgarian Literary Language*: 379–432. Moscow: USSR Academy of Sciences. [In Russian: Рожновская, М. Г. „Безличные предложения в современном болгарском литературном языке.“ В: Бернштейн, С. Б., отв. ред. *Вопросы грамматики болгарского литературного языка*: 379–432. Москва: Изд. Академии наук СССР, 1959.]

Stamenov 2021: Stamenov, Maxim. “Constructions with Predicatives for Mental States in the Bulgarian Language – Nomenclature and Differential Characteristics.” *Cyrillo-Methodian Papers*, no 10 (2021): 76–113. [In Bulgarian: Стаменов, Максим. „Конструкциите с предикативи за психически състояния в българския език – номенклатура и диференциални характеристики.“ *Zeszyty Cyrylo-Metodiańskie*, no 10 (2021): 76–113.]

Stoyanov 1983: Stoyanov, Stoyan, ed. *Grammar of the Contemporary Bulgarian Literary Language*. Vol. 2. *Morphology*. Sofia: BAS, 1983. [In Bulgarian: Стоянов, Стоян, ред. *Грамматика на съвременния български книжовен език*. Т. 2. *Морфология*. София: БАН, 1983.]